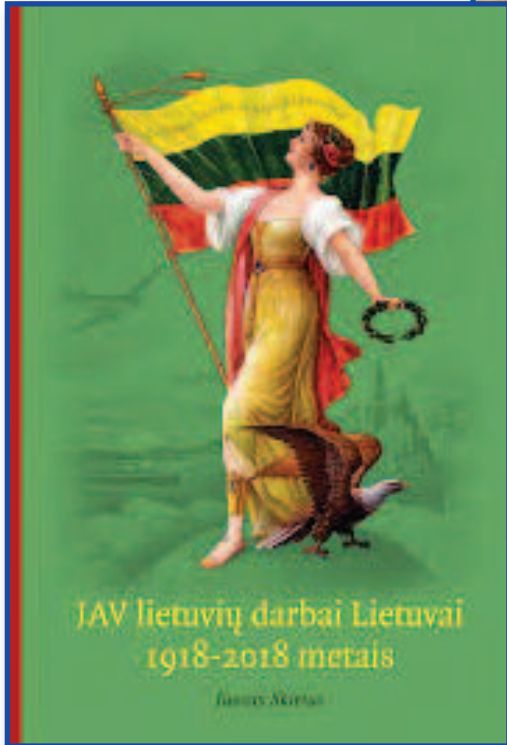


Monumentali išeivijos istorija



Knygos pristatymo Vilniuje akimirka. Iš kairės: Marijus Gudynas, Vytautas Juozapaitis, Marija Remienė, Renata Šerelytė, Ramūnas Kondratas.

Aldona Žemaitytė-Petrauskienė

Kaip ir kiekvieną vasarą, Lietuvą – savo ir mūsų visų Tėvynę – aplanko žinoma Amerikos lietuvių veikėja Marija Remienė, padariusi itin daug gerų darbų Lietuvai. Šią vasarą ji sutelkė visus, kuriems rūpi Lietuvos ir jos „antrininkės“ – Amerikos lietuvių „Lietuvos“ ryšiai, darbai, darba... Sutelkė, išleisdama daugiau kaip 500 puslapių knygą „JAV lietuvių darbai Lietuvai 1918–2018 metais“ (Vilnius, 2018 m.). Visas šimtmetis įvykių, žmonių prisiminimų suguldytas į daugiau kaip 500 puslapių, didelio formato, gražiai apipavidalintą leidinį.

Šios knygos sudarytojas, prof. Juozas Skirius ne kartą lankėsi JAV lietuvių telkiniuose, rinko medžiagą bibliotekose, kad aprėptų viso šimtmečio epochą. Milžiniškas darbas ir neįkainojamas pasiaukojimas... Jam talkino rūpestingoji knygos redaktorė Audronė Škiudaitė.

Įrašas leidinio pradžioje skamba labai prasmingai: „Knygą skiriu užsienio lietuviams, kurie neužmiršo savo senosios tėvynės ir savo nesavanaudišku darbu, aukomis rėmė Lietuvą, jos gyventojus“. Daugelis knygų rėmėjų jau iškeliavę Anapus ir iš dangiškųjų aukštybių gal šypsodamiesi stebi mus, dėmesingai verčiančius knygos puslapius, kuriuose faktai ir tikrai faktai, atskleidžiantys antrosios išeivijos bangos išeivius. *Antroji banga* – taip įprasta vadinti pabėgėlius nuo Lietuvą pokaryje užplū-

dučio sovietinio teroro, kai Lietuvos partizanai buvo išžudyti, Sibiro kalėjimuose supūdyti, miškuose padėjo savo galvas, beviltiškai kovodami už Lietuvos laisvę... O gyvuliniuose vagonuose į atšiaurųjį Sibirą buvo ištremti geriausi Lietuvos žmonės – mokslininkai, ūkininkai, mokytojai ir t. t.

Taigi prof. Skirius knyga yra istorinė, pažintinė, skrupulingai pristatanti tuos išeivius, kurie garsino pasauliui apie bolševikinę priespaudą, įsigalėjusią okupuotoje Lietuvoje. Ak, kaip anais sovietiniais laikais būdavo gaudomos per baisius trukdžius prasiskverbiančios žinios iš laisvojo pasaulio. „Amerikos balsas kalba į Lietuvą“ – tai buvo paguoda, kad mes nesam vieni vieni...

Knygos pristatyme dalyvavo ir savo prisiminimais dalijosi jos sumanytoja Marija Remienė, buvusi „Draugo“ fondo pirmininkė, Valstybinės Jono Basanavičiaus premijos laureatė. Jai talkino šio renginio vedėja, rašytoja Renata Šerelytė, kviesdama pasidalyti mintimis apie knygą. O dalijosi tomis mintimis pats jos autorius prof. J. Skirius, URM Užsienio lietuvių departamento direktorius Marijus Gudynas, dr. Ramūnas Kondratas, istorikas prof. Egidijus Aleksandravičius, knygos redaktorė Audronė Škiudaitė, Seimo narys, Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas Vytautas Juozapaitis. Tarp pasi-



Knygos autorius profesorius Juozas Skirius pasirašinėja autografus



Įdėmūs vakaro klausytojai.

sakymų mielai ir jaukiai skambėjo solistės prof. Astos Krikščiūnaitės lietuviškos dainos, akompanuojant pianistei Audronei Kisieliūtei.

Klausytojai vos besutilpo gražioje Vilniaus paveikslų galerijos didžiojoje salėje. Pasibaigus programai, būriu apstoję šio vakaro žvaigždę Mariją Remienę, prašydami autografų, linkėdami sveikatos ir visokeriopo gėrio. O knyga nepigiai atsiėjo, greb. Marija turėjo panaudoti visus savo išminties ir oratorinius išteklius, rinkdama jai lėšas. Tuo labiau kad dabartinė, naujausioji, atvykėlių karta, vadinamieji „tarybukai“, labiau domisi savo gerove negu intelektualiniais, pažintiniais lietuvių Amerikoje lobiais...

Ši knyga yra rašytinis monumentas, skirtas išeivijos lietuviams, pokario bėgliams iš sovietinio pragaro, kad galėtų pasauliui liudyti tai, ką matė, patyrė, išgyveno jie patys ir likusieji jų broliai ir seserys šiapus „geležinės uždangos“. Tos kartos išeivija nusipelnė garbės sugulti į monumentaliosios knygos puslapius. □

Knygos pristatyme Kaune – ir padėkos, ir ašaros, ir apdovanojimas



Renginyje skambėjo ir kanklių muzika.

A. Vaškevičiaus nuotrauka

Algis Vaškevičius

Gausus būrys klausytojų susirinko į naujosios knygos „JAV lietuvių darbai Lietuvai 1918–2018 metais“ pristatymą Kaune, Maironio lietuvių literatūros muziejuje. Jos direktorė, sveikindama svečius, itin pasidžiaugė, kad knygos sumanytojos, ilgametės „Draugo“ fondo vadovės Marijos Remienės dėka kambarį, kuriame vyko renginys, puošia Maironio portretas, atkeliavęs prieš kelerius metus į muziejų iš „Draugo“ redakcijos Čikagoje.

„Turime puikią, labai reikalingą, labai didelės apimties ir labai vertingą knygą. Joje minimas ir mūsų muziejus, čia sukaupti išeivijos archyvai, kurių nemažą dalį parvežė muziejaus darbuotoja Virginija Paplauskienė. Labai malonu, kad su mumis yra ir gerb. Marija, visą savo gyvenimą dirbusi Lietuvai“, – sakė muziejaus direktorė.

M. Remienės žodis buvo ištis jaudinantis. Tas jaudulys viešniai lydėjo viso renginio metu, ir ne kartą jos akyse suspindėdavo ašaros. Ji paaiškino, kad kalbėti apie Lietuvą iš jaudulio sunku, nes jos labai ištis dirbta daug metų.

„Man labai malonu čia matyti arkivyskupą Sigitą Tamkevičių, taip pat su mumis kartu atvykusį buvusį Lietuvos generalinį konsulą Mariją Gudyną, dabar dirbantį Lietuvos užsienio reikalų ministerijoje. Jis pažadėjo, kad 100 egzempliorių Lietuvoje išleistos mūsų knygos ministerijos dėka pasieks Ameriką“, – sakė viešnia.

Ji pasidalijo savo vaikystės ir jaunystės išpuščiais, papasakojo, kaip ne savo noru atsidūrė Amerikoje, kaip nuo pat pradžių aktyviai įsitraukė į lietuvišką veiklą. Kai prieš kelerius metus imta galvoti, kaip pažymėti artėjantį Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 100-mečį, M. Remienė sumanė, jog reikalinga knyga, kuri atspindėtų Amerikos lietuvių darbus, jų indėlį Lietuvai. Teko imtis lėšų rinkimo ir įkalbinėti jau iš anksčiau pažįstamą Amerikos lietuvių istorijos tyrėją, Lietuvos edukologijos universiteto profesorių Juozą Skirius imtis tokio darbo.

„Išeivijos veikla domiuosi nuo 1983 metų. 2014 metais gavęs ponios Marijos pasiūlymą rašyti tokį darbą, sutikau ne iš karto, nes supratau, koks tai didelis uždavinys. Pusę metų mažiau, dėliojau galvoje būsimos knygos sudėtinį planą, ir dabar, kai knyga jau išėjo, net netikiu, kad pavyko ją parašyti“, – sakė profesorius.

Jis dėkojo knygos recenzentams ir visiems, kurie padėjo rašyti šį daugiau kaip 500 puslapių veikalą, tiems, kurie konsultavo, siuntė nuotraukas, noriai dalijosi patarimais ir pastabomis. Nemažai nuotraukų knygoje skelbiama pirmą kartą Lietuvoje, daug jų iš „Draugo“ fondo, o bendras knygoje spausdinamų nuotraukų skaičius siekia 400 vienetų.

Profesorius pabrėžė, kad naujoji jo knyga nėra Amerikos lietuvių istorija – tai tik tos istorijos viena veiklos sritis, apimanti paramą Lietuvai. Jis pri-

siminė ir New Yorke 2015 metais iš gerai žinomo meno ir literatūros tyrinėtojo, daktaro Stasio Goštauto išgirstus žodžius – sužinojė, kokią knygą profesorius ėmėsi rašyti, S. Goštautas iš karto pastebėjo, kad autorius sulauks kritikos dėl tų, kurie nepateko į knygą bei iš tų, kurie ten savęs nesuras. „Aš vertinu visas pastabas. Žinoma, visko aprėpti neįmanoma ir gal ateityje kas nors pratęs ar papildys mano darbą“, – sakė LEU profesorius.

Apie didelę knygos išliekamąją vertę renginyje kalbėjo ir vienas jos recenzentų, prieš dešimtmetį iš Amerikos į Lietuvą gyventi grįžęs humanitarinių mokslų daktaras Ramūnas Kondratas. Pasak jo, sunkiausia knygos autoriui buvo atspindėti 1998–2018 metų laikotarpį, nes apie jo metu teiktą paramą Lietuvai iš už Atlanto nebuvo jokių studijų ar tyrimų, tad pačiam teko viską sisteminti ir atrinkinėti.

„Lietuvoje žmonės vis dar mažai žino, kiek daug padarė Amerikos lietuviai, kokių iniciatyvų jie ėmėsi. Svarbu, kad knyga pasiektų bibliotekas, mokyklas, savivaldybes, kad ta informacija kuo plačiau pasklistų. Būtų gerai, kad ateityje atsirastų ir jos versija anglų kalba, nes daug išeivių Amerikoje vaikų ir anūkų lietuviškai jau nekalba“, – sakė jis.

M. Gudynas džiaugėsi, kad šie jubiliejiniai metai Lietuvai ištis ypatingi, kad pagaliau turime Vasario 16-osios akto originalą, bet apie diasporos vaidmenį žinoma per mažai, istorijos vadovėliuose tam irgi skiriama nedaug dėmesio. Ši knyga – tai paminklas tai išeivijai, kuri tikrai labai daug prisidėjo, kad Lietuvos valstybė šiandien būtų tokia, kokia yra. Iš Amerikos į Lietuvą plaukė milijonai dolerių paramai, lietuviai Amerikoje surinko milijoną parašų, kad ši šalis pripažintų Lietuvos nepriklausomybę, nors ten milijono lietuvių tikrai nebuvo.

Amerikoje net buvo suformuotas savanorių būrys, pasirengęs vykti į Lietuvą ir ginti jos nepriklausomybę, bet vietos valdžia tuos vyrus nuginklavo ir jie neišvyko. Daug lietuvių gyvena Airijoje, Didžiojoje Britanijoje, Ispanijoje, Norvegijoje, Rusijoje, kitose šalyse – apie jų darbus gimtinei taip pat reikėtų daugiau rašyti“, – sakė dabar ministerijoje Užsienio lietuvių departamento direktoriumi dirbantis buvęs konsulas.

Savoprisiminiais renginyje pasidalijo ir ar-

kivyskupas S. Tamkevičius, kalbėjęs apie tai, kaip išeivija prisidėjo prie jo ir bendražygių pogrindyje 1972–1989 metais leistos „Lietuvos katalikų bažnyčios kronikos“ platinimo.

„Savo laiku išeivija atliko milžinišką darbą, kai 17 metų platino šį leidinį po visą pasaulį, rūpinosi jo vertimu į anglų, ispanų, prancūzų, vokiečių kalbas – tokiu būdu pasaulis galėjo sužinoti tikrą tiesą apie tai, kas vyko okupuotoje Lietuvoje. Reikalinga buvo ir materialinė parama, tačiau ir be jos būtume išgyvenę – mums svarbiausia buvo tiesos žodis.

Leidinyje būtų likęs tik „paukščiuko cytelėjimu“, jei ne užsienio lietuviai, kurie padarė tą balsą girdimu. Kai išleidome pirmąjį „Kronikos“ numerį, nežinojau, kam jį siųsti į Ameriką, bet turėjau „Draugo“ laikraščio adresą, ir juo pasiūniau. Po to atsirado Lietuvių informacijos centras ir jau buvo lengviau leidinį platinti“, – prisiminė arkivyskupas.

Žinoma Lietuvos aktorė, skaitovė Virginija Kochanskytė prisiminė, kaip prieš dvidešimt metų sulaukė skambučio iš M. Remienės su pasiūlymu parengti programą artėjančiam „Tautinės giesmės“ 100-mečiui ir Vinco Kudirkos 140-osios gimimo metinėms. Tokia programa buvo parengta, ir atlikėjai pusantr mėnesio ją rodė Amerikos ir Kanados lietuviams, apvažiavo daugybę vietovių, sutiko daug žmonių. Ta programa iki šiol rodoma Lietuvoje, su ja aplankyta daugybė mokyklų, kultūros namų, miestų ir miestelių.

„Esu dėkinga gerb. Marijai už Tėvynės meilės pamokas – pusantr mėnesio keliaudama patyriau, sužinojau, kiek daug gero yra padarę ir daro lietuviai, Antrojo pasaulinio karo negandų nublokšti anapus Atlanto. M. Remienės iniciatyva išleista knyga „JAV lietuvių darbai Lietuvai 1918–2018 metais“ – nuostabus lietuvių meilės gimtajam kraštui liudijimas. Šią knygą reiktų plačiai paskleisti lie-



M. Remienė apdovanojama Lietuvos 100-mečio medaliu

tuvių bendruomenėse visame pasaulyje. Antrą pilietybę galėtų užsitarnauti tik tas lietuvis, kuris dirbs Lietuvai taip, kaip dirbo visą savo gyvenimą JAV krašto lietuviai, kurių darbai surašyti toje knygoje“, – sakė aktorė.

Tikrą staigmeną renginyje M. Remienei padarė Lietuvos šaulių sąjungos atstovai. Šios sąjungos V. Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas Stasys Ignatavičius papasakojo, kad viešnia yra ir aktyvi šaulių sąjungos rėmėja, prisidedanti prie Lietuvos partizanų atminimo įamžinimo. Ji parėmė ir partizanų Prisikėlimo apygardos bunkerio Ariogaloje bei link jo vedančio pažintinio tako sutvarkymo darbus. Už paramą šauliams M. Remienei renginyje Kaune įteiktas Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 100-mečio medalis. Jį M. Remienei įteikė S. Ignatavičius ir Ariogalos 209 šaulių kuopos vadas Andrius Bautronis, dėkojė už paramą ir meilę Lietuvai.

Renginyje buvo ir daugiau padėkos žodžių, vasariškų gėlių puokščių, autografų bei bendrų nuotraukų. Susirinkusieji sakė esantys labai laimingi, kad jubiliejiniai Lietuvai metais pasirodė toks leidinys ir jie turėjo progos vėl pamatyti savo gyvenimą Lietuvai atidavusią viešnią iš Čikagos M. Remienę bei sužinoti, kiek daug dėl savo tėvynės padarė ir tebedaro po pasaulį pasklidę lietuviai. □